

III. ROZVODOVOST

Počet rozvodů se již třetím rokem udržuje na úrovni 31 tisíc, v průběhu roku 2007 bylo rozvodem ukončeno celkem 31 129 manželství. Úhrnná rozvodovost (podíl manželství, který by skončil rozvodem při zachování současné úrovně rozvodovosti podle doby uplynulé od sňatku) taktéž potvrdila stabilizaci rozvodovosti, a to mírně pod hranici padesáti procent. Manželský svazek, který byl v roce 2007 ukončen rozvodem, trval v průměru 12,3 roku, o dva roky déle než na počátku devadesátých let.

Tab. III.1 Ukazatele rozvodovosti, 1991-2007

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Počet rozvodů	29 366	23 657	31 758	31 288	31 415	31 129
Počet rozvodových řízení	38 263	29 610	36 665	35 698	35 683	.
Úhrnná rozvodovost (%)	34,7	32,5	45,7	47,3	48,7	48,7
Průměrná délka trvání manželství (roky)	10,1	10,8	11,5	12,2	12,0	12,3

Počínaje daty za rok 2007 přešel Český statistický úřad na nový systém sběru dat o rozvodech. Hlášení o rozvodech jsou nově přebírána pouze za kladně vyřízené žádosti o rozvod, čímž se upustilo od zpracování těch řízení, která neskončila rozvodem manželství (podíl řízení ukončených jinak než rozvodem postupně klesal z 23 % v roce 1991 až na 12 % v roce 2006). Z toho důvodu již ČSÚ nemá pro rok 2007 k dispozici počty všech ukončených rozvodových řízení (tabulka III.1). Další novinkou v oblasti zpracování je položka datum nabytí právní moci soudního rozsudku. Délka trvání manželství, dříve odvozovaná z data sňatku a období hlášení rozvodu, je tím metodicky zpřesněna.

Podíl opakovaných rozvodů se v posledních čtyřech letech udržuje na úrovni 20 % u mužů a 19 % u žen. V porovnání s první polovinou devadesátých let se zvýšil u mužů o 2 procentní body, u žen o jeden procentní bod. Relativně nejvíce rozvodů vyššího pořadí bylo ukončeno v roce 1999, kdy shodně každý pátý muž i žena vyslechli rozhodnutí rozvodového soudu již po několikáté. Rok 1999 se odlišuje svou rozvodovostí snad ve všech oblastech, i když v různé míře. Důvodem toho je zavedení nové soudní praxe pod vlivem změněných legislativních podmínek rozvodů (dle Zákona o rodině č. 91/1998 Sb.). Novinky v oblasti rozvodového práva ve větší míře zasáhly manželství krátce po sňatku a rodiny s dětmi; bylo ukončeno nejméně řízení, nejvíce rozvodů se týkalo bezdětných manželství. Nižší bylo ve srovnání se sousedními lety také zastoupení oboustranně prvních rozvodů (tabulka III.2).

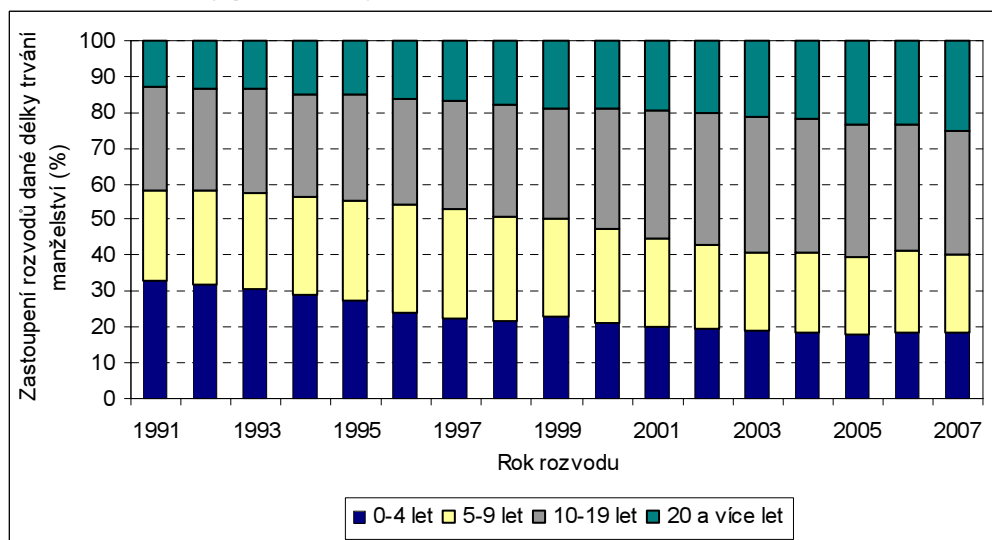
Tab. III.2 Rozvody podle pořadí, 1991-2007

	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Pořadí rozvodu - muži						
1.	24 017	18 825	25 551	25 049	25 126	24 900
2.	4 608	4 163	5 533	5 541	5 564	5 446
3.+	741	669	674	698	725	783
Celkem rozvodů	29 366	23 657	31 758	31 288	31 415	31 129
z toho opakovaných (%)	18,2	20,4	19,5	19,9	20,0	20,0
Pořadí rozvodu - ženy						
1.	23 765	18 878	25 863	25 305	25 388	25 104
2.	4 830	4 126	5 275	5 378	5 345	5 347
3.+	771	653	620	605	682	678
Celkem rozvodů	29 366	23 657	31 758	31 288	31 415	31 129
z toho opakovaných (%)	19,1	20,2	18,6	19,1	19,2	19,4
Oboustranně první rozvody	21 597	16 828	23 010	22 524	22 483	22 247
- podíl ze všech rozvodů (%)	73,5	71,1	72,5	72,0	71,6	71,5

Zastoupení opakovaných rozvodů se liší v jednotlivých skupinách populace podle stupně dosaženého vzdělání. Relativně nejvíce rozvodů druhého či vyššího pořadí je zaznamenáváno u osob se základním vzděláním, a to u mužů i u žen. V roce 2007 rozvedené ženy s uvedeným základním vzděláním procházely rozvodem ve 28 % opakovaně, zatímco vysokoškolsky vzdělané ženy pouze v 15 % případů. Pro vzdělanostní skupiny žen platí, že čím vyšší stupeň vzdělání, tím nižší zastoupení opakovaných rozvodů. U mužů je situace odlišná v tom, že zastoupení opakovaných rozvodů je ve všech vzdělanostních kategoriích, vyjma základního, kde je vyšší (24-25 %), přibližně stejné, a to na úrovni 18 až 20 %. Ve více než polovině případů se rozvádějí manželé stejného stupně vzdělání, což koresponduje se vzdělanostní homogenitou sňatků. Možnost neuvést své nejvyšší dosažené vzdělání využilo v roce 2007 při rozvodu 5,6 tisíce mužů (18,0 %) a 5,5 tisíce žen (17,6 %).

V roce 2007 pokračoval trend změny struktury rozvodů ve prospěch starších manželství (obrázek III.1). Pouze 4 % rozvodů se týkaly svazků uzavřených před méně než dvěma lety, 18 % rozvodů ukončilo manželství trvající méně než 5 let. Naopak, celkem 60 % rozvodů proběhlo mezi manželi, kteří spolu žili minimálně deset let, a čtvrtina rozvodů následovala po 20ti či více letech od sňatku. Nadále tak roste zejména zastoupení rozvodů po 15ti a více letech manželství (na počátku devadesátých let 26 %, dnes až 42 %). Průměrná délka trvání manželství (vypočtena z intenzit rozvodovosti dle doby od sňatku) se meziročně zvýšila o 0,3 roku na 12,3 let.

Obr. III.1 Rozvody podle délky trvání manželství, 1991-2007

V souvislosti s rostoucím zastoupením rozvodů dlouhotrvajících manželství dále klesl podíl rozvodů s nezletilými dětmi (tabulka III.3). Meziroční změnou o 1,4 procentního bodu se podíl rozvodů s nezletilými dětmi dostal pod hranici šedesáti procent. Hodnota 59,1 % je pro období samostatné ČR historicky nejnižší. Většina (56 %) rozvádějících se manželů (s dětmi) v době rozvodu vychovávala pouze jedno nezletilé dítě, 39 % dvě děti a jen necelých 5 % rozvádějících mělo aktuálně v péči tři či více nezletilých. Při 18,4 tisících rozvodech přišlo v roce 2007 o úplnou rodinu 27 546 nezletilých dětí.

Tab. III.3 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 1991-2007

	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Rozvody bez nezletilých dětí	8 313	9 480	11 346	12 078	12 412	12 721
Rozvody s nezletilými dětmi	21 053	14 177	20 412	19 210	19 003	18 408
v tom s 1 dítětem	11 638	8 199	11 756	10 872	11 004	10 345
s 2 dětmi	8 076	5 248	7 667	7 376	7 085	7 189
s 3 a více dětmi	1 339	730	989	962	914	874
Počet nezletilých dětí celkem	32 014	21 005	30 260	28 732	28 117	27 546
Podíl manželství s nezletilými dětmi (%)	71,7	59,9	64,3	61,4	60,5	59,1

Tab. III.4 Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství (na 100 výchozích sňatků), 1991-2007

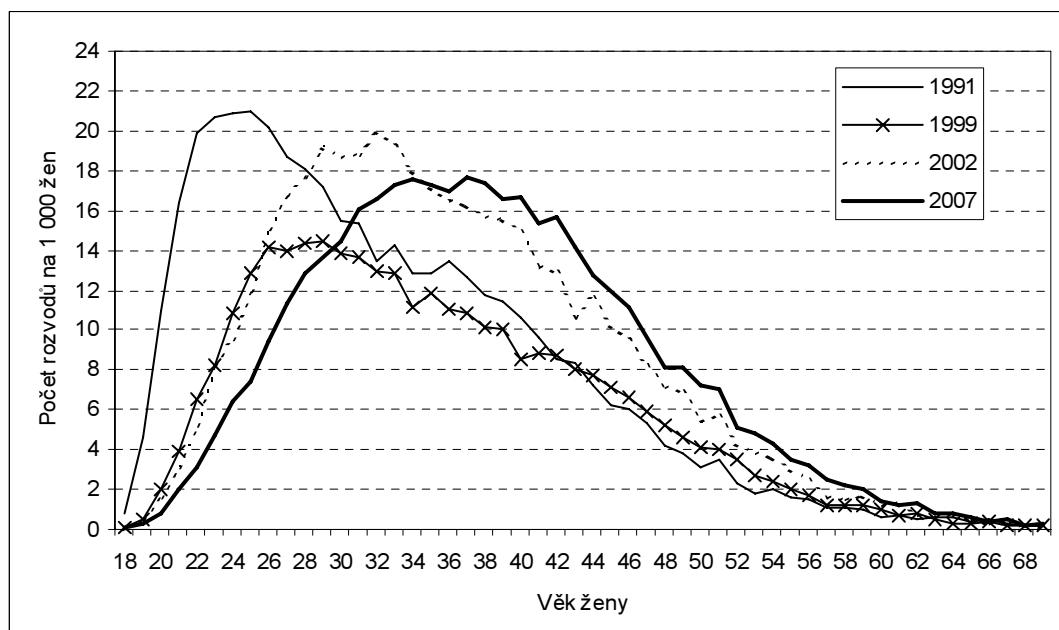
Délka trvání manželství (roky)	1991	1999	2002	2005	2006	2007
0	0,65	0,41	0,31	0,36	0,30	0,50
1	2,46	1,89	2,05	1,94	2,17	2,10
2	3,04	2,48	2,74	2,63	2,79	2,88
3	2,93	2,51	3,12	2,84	2,83	2,74
4	2,58	2,35	3,04	2,88	3,03	2,81
5	2,24	2,15	3,02	2,96	3,02	2,81
6	1,98	2,01	2,62	2,63	2,88	2,76
7	1,81	1,74	2,48	2,50	2,61	2,49
8	1,68	1,69	2,28	2,29	2,31	2,37
9	1,45	1,43	2,17	2,08	2,32	2,14
10-14	1,11	1,08	1,74	1,80	1,81	1,82
15-19	0,79	0,70	1,18	1,33	1,32	1,36
20-24	0,50	0,51	0,78	0,89	0,92	0,98
25+	0,19	0,24	0,34	0,41	0,41	0,43
Celkem (úhrnná rozvodovost)	34,7	32,5	45,7	47,3	48,7	48,7

Intenzita rozvodovosti podle doby uplynulé od sňatku se v posledních letech příliš nemění. V roce 2007 byla nejvyšší intenzita zaznamenána ve třetím roce manželství, ovšem na podobně vysoké úrovni setrvávala ještě i po šesti letech trvání manželství (tabulka III.4). Maximální hodnota tak sice nepřekročila hranici 3 % jako v minulém roce, avšak vyšší hladina se rozprostřela do širšího časového intervalu. V souladu s vývojem struktury absolutních dat roste zejména intenzita rozvodovosti po 15ti a více letech manželství; od počátku devadesátých let se téměř zdvojnásobila (z 8,4 na 16,0 %).

Na základě struktury rozvodů podle délky trvání manželství, roku sňatku a vzdělání rozvádějících se osob na jedné straně a struktury původních sňatků dle vzdělání snoubenců na straně druhé (předpokládáme ukončené vzdělání v době sňatku) je možno vypočíst úhrnnou rozvodovost zvlášť pro jednotlivé kombinace vzdělání manželů. Při zachování současných intenzit rozvodovosti se do 15 let od sňatku¹ celkem rozvede 33 % manželství. Nejnižší rozvodovost vykazují manželství muže s vysokoškolským vzděláním a ženy se středním vzděláním s maturitou a manželství dvou vysokoškoláků, naopak nejvyšší rozvodovost svazky dvou absolventů SŠ bez maturity, partnerů se základním vzděláním a muže základního vzdělání se ženou vysokoškolačkou.

Redukované míry rozvodovosti (počet rozvodů v daném věku na 1 000 obyvatel středního stavu; znázorněny na obrázku III.2) výrazně souvisejí s charakterem sňatečnosti. Zatímco na počátku devadesátých let byla nejvyšší redukovaná míra rozvodovosti žen ve věku 25 let, dnes se podle tabulek sňatečnosti pouze 22 % žen stihne do tohoto věku vdát, tj. zařadí se do části populace, která může rozvod podstoupit. V důsledku odkládání prvních sňatků do vyššího věku se dnes nejvyšší redukované míry rozvodovosti pohybují u žen ve věkovém intervalu 33 až 39 let, u mužů mezi věky 35 a 43 let. Věk žen, rozvedených v roce 2007, činil v průměru 38,4 let a jejich partnera 41,2 let.

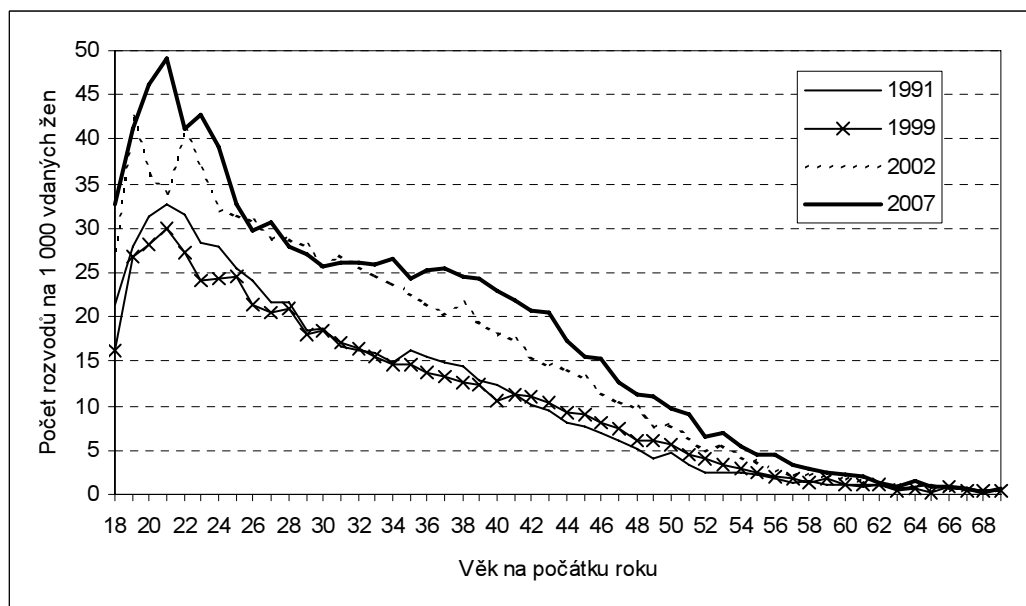
Obr. III.2 Redukované míry rozvodovosti podle věku ženy, 1991-2007

Přestože redukované míry v souladu se změnou sňatkového chování populace posouvají své těžiště i intenzitu do zcela jiné oblasti než na počátku devadesátých let, "čisté míry" se v určitém směru nezměnily. Jak je vidět z obrázku III.3, tyto intenzitní ukazatele, které vztahují počet rozvodů v daném věku pouze k osobám, které se reálně mohou rozvést (tj. pouze k ženatým, resp. vdaným), si udržely svá maxima ve věkové skupině 20-24 let. Avšak v průběhu let podstatně změnily své hodnoty. Zatímco před patnácti lety se ve věku 20 až 24 let průměrně rozvedlo 33 mužů z tisíce ženatých a 30 žen z tisíce vdaných, roku 2007 stálo u rozvodu průměrně 46 z tisíce ženatých mužů a 44 z tisíce vdaných žen dané věkové skupiny. Růst intenzity rozvodovosti podle věku se ve sledovaném období týkal téměř všech věkových skupin, největších změn doznala rozvodovost u žen po 40. roku věku a u mužů po 45. roku věku, která se oproti roku 1991 více jak zdvojnásobila.

¹ Data o rozvodech podle vzdělání jsou k dispozici pouze od roku 1991.

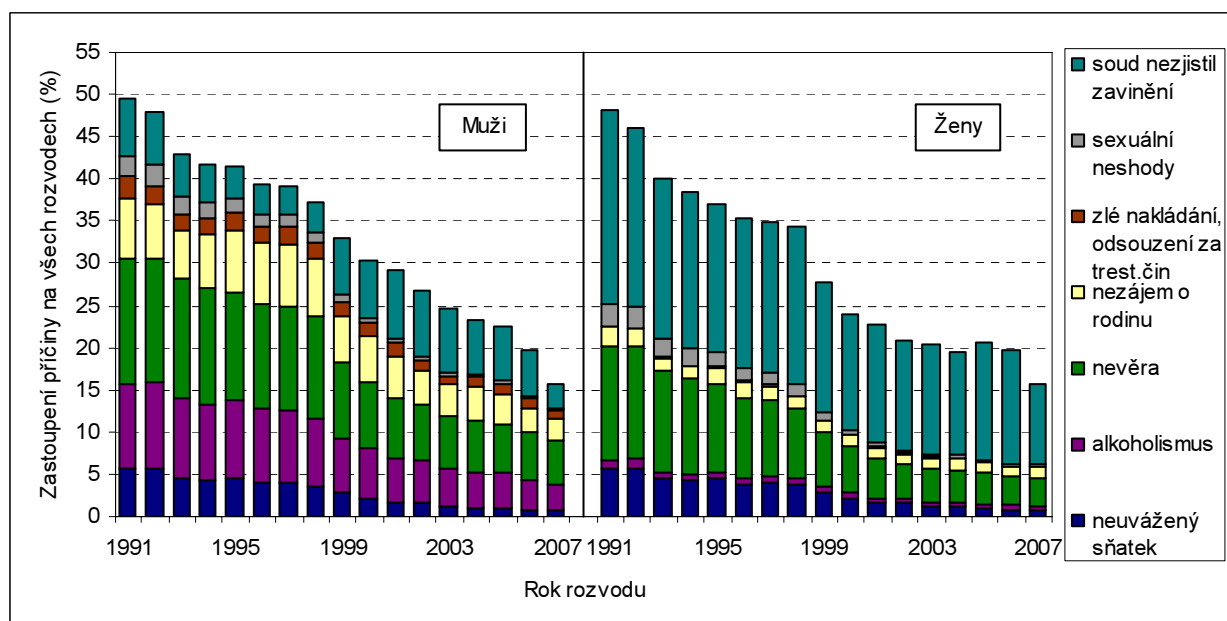
Obr. III.3 Intenzity rozvodovosti podle věku ženy, 1991-2007

V návaznosti na novelu zákona o rodině s účinností od 1. 8. 1998 přestala statistika kvalitně vypovídat o důvodech rozvratu manželství. Pokud jsou manželé domluveni ohledně majetkového vypořádání a úpravě poměrů po rozvodu (péči o nezletilé děti musí dopředu upravit soud ve zvláštním řízení), soud ze zákona nezjišťuje příčinu rozvratu. Důsledkem soudní praxe tak jsou stále méně uváděny konkrétní příčiny rozvratu, naopak do kategorie "rozdílnost povah a zájmů" nyní spadá až 65 % rozvodů a dalších téměř 20 % do kategorie "ostatní".

Konkrétněji formulované příčiny (alkohol, nevěra, nezájem o rodinu, zlé nakládání) jsou ve větší míře uváděné na straně mužů. U žen převažuje situace, kdy soud nezjistil zavinění (obrázek III.4). Počet rozvodů, kdy soud stanovil vinu výlučně na straně jednoho z manželů, v roce 2007 prudce poklesl (meziročně o 2,2 tisíce), takže zahrnoval pouze 12 % všech rozvodů, zatímco v letech 1995–2003 se jejich podíl udržoval ve výši 20 až 22 %. V rámci konkrétně zaznamenaných příčin rozvratu (vyjma případů, kdy soud nezjistil zavinění) je rozvod nejčastěji způsoben nevěrou jednoho či druhého manžela, druhou příčinku obsadil u mužů alkoholismus, zatímco u žen nezájem o rodinu, v devadesátých letech neuvážený sňatek.

Obr. III.4 Vybrané příčiny rozvratu na straně muže a ženy, 1991-2007

Pouze 4 % mužů a 3 % žen rozvedených v roce 2007 v České republice nebylo českými státními příslušníky. Ve srovnání s polovinou devadesátých let je však přítomnost cizích státních občanů u rozvodového řízení u žen téměř trojnásobná a u mužů dvojnásobná, mj. proto, že v posledních letech narostl podíl sňatků, kdy alespoň jeden ze snoubenců není státním občanem ČR. Podíl cizinců roste rychlejším tempem od roku 2002. Zatímco v polovině devadesátých let výrazně dominovaly rozvody s občany Slovenské republiky (jak je vidět v tabulce III.5, v roce 1995 byla každá druhá rozvedená žena-cizinka Slovenka), dnes je paleta státních příslušností daleko pestřejší, zejména u mužů.

V roce 1999 převzaly vedoucí pozici u rozvedených žen-cizinek státní občanky Ukrajiny a dodnes ji drží. Zastoupení Ukrajinek mezi rozvedenými ženami-cizinkami dosáhlo svého maxima 34 % v roce 2006, v roce 2007 kleslo na 29 %. Druhé zůstávají Slovenky (21 % v roce 2007), následovány občankami Vietnamu. U mužů se Slováci drželi na přední pozici až do roku 2003, v posledních čtyřech letech je svým počtem převyšují Vietnamci. V roce 2007 zahrnovali rozvedení muži-cizinci státní občany Vietnamu z 19 %, Slovenska ze 17 %, až na třetí příčce s podílem 8 % se umístili občané Ukrajiny.

Tab. III.5 Rozvody cizích státních příslušníků, 1995-2007 ^{*)}

	1995	1999	2002	2005	2006	2007
Rozvody s alespoň 1 cizincem	716	965	1 204	1 645	1 872	2 151
podíl na všech rozvodech (%)	2,3	4,1	3,8	5,3	6,0	6,9
Rozvody - žena ČR+cizinec	479	684	772	1 020	1 155	1 311
v tom státní občanství: Vietnam	32	101	91	190	250	254
Slovensko	221	144	151	175	198	228
Ukrajina	7	54	78	102	114	101
Rusko	8	50	60	68	58	80
Německo	35	39	56	71	64	79
Rozvody - muž ČR+cizinka	276	319	469	682	803	953
v tom státní občanství: Ukrajina	14	78	134	212	271	279
Slovensko	139	62	100	129	155	197
Vietnam	8	21	37	83	110	132
Rusko	20	39	42	74	96	111
Německo	15	16	18	12	10	11
Rozvody - oba cizinci	39	38	37	57	86	113

^{*) státní příslušnost je zjišťována až od roku 1995, dříve byla zaznamenávána národnost}